

ONTWIKKELINGEN AAN DE LEUVENSE FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

NICO VAN CAMPENHOUT

Emmanuel Gerard, *Een nooit voltooide geschiedenis. 150 jaar sociale wetenschappen in Leuven*
Tielt, Lannoo Campus, 2022, 214 pp., ISBN 9789401475945.

De publicaties van Emmanuel Gerard, emeritus hoogleraar geschiedenis van de KU Leuven, zijn onveranderlijk van uitstekende kwaliteit. Historische eruditie, maatschappelijk inzicht en een zowel laagdrempelige als geëngageerde schrijfstijl gaan bij hem hand in hand. Dat geldt zeker ook voor

zijn meest recente boek, *Een nooit voltooide geschiedenis. 150 jaar sociale wetenschappen in Leuven*. De aanleiding ertoe vormde het halve eeuwfeest van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Leuvense universiteit, die vandaag vier vakgebieden omvat: politieke wetenschap, sociologie, communicatiewetenschap en antropologie.

De eerste aanzet tot onderwijs en onderzoek op dat terrein aan de Leuvense universiteit dateert uit de tweede helft van de

19de eeuw, toen een wettelijk doctoraat in de politieke en administratieve wetenschappen en een wetenschappelijke graad in de diplomatieke wetenschappen konden worden behaald. De echte start kwam er echter pas in 1892 met de oprichting van de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen. De beginnende politiekmaatschappelijke democratisering, met onder meer de uitbreiding van het kiesrecht, vereiste volgens de initiatiefnemers een nieuwe opleiding die deze ontwikkeling zou observeren, bestuderen en begeleiden. De voertaal, zoals van nagenoeg de hele universiteit op dat moment, was het Frans en slechts enkele jaren vóór 1914 werden de eerste proefschriften in het Nederlands voorgelegd. Het curriculum was een mengvorm van juridische, historische en filosofische vakken.

Na de Eerste Wereldoorlog werden de colleges in de kandidaturen van de Leuvense School voor Politieke en Sociale Wetenschappen geleidelijk ook allemaal in het Nederlands gedoceerd. Dat leidde tot de aanstelling van nieuwe Vlaamse professoren, van wie er een aantal op de een of andere manier betrokken waren bij de Vlaamse beweging, zoals Gaston Eyskens, Gustaaf Sap, Emiel Van Dievoet en Fernand Van Goethem. De taalkundige opsplitsing van de licenties kwam er pas in de loop van de jaren 1930, nadat de Gentse universiteit integraal werd vernederlandst in het jaar dat de Belgische staat de honderdste verjaardag van zijn stichting vierde. De jurist Van Dievoet stimuleerde en coördineerde zowel de stapsgewijze uitbreiding van de Nederlandstalige cursussen in de rechtsfaculteit als in de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen, die destijds in een soort van personele unie met elkaar verbonden waren.

In 1936 stuitte het plan voor de oprichting een Nederlandstalig Instituut voor Staatswetenschap en Sociologie van Van Dievoet met de medewerking van Eyskens

en Van Goethem op het ‘*no pasaran*’ van de inrichtende overheid van de Leuvense universiteit, het Belgisch episcopaat. Dat project was door de initiatiefnemers niet alleen bedoeld om de Vlaamse aanwezigheid te versterken, maar ook om de opleiding beter te doen aansluiten bij de eigentijdse wetenschappelijke ontwikkelingen en met name om de tot dan in Leuven nogal verwaarloosde sociologische benadering ingang te doen vinden. Veel van hun ideeën vonden enkele jaren later hun weg in het hervormingsprogramma dat werd vorm gegeven door de in 1938 als hoogleraar aangestelde priester Jacques Leclercq, de eerste echte Leuvense docent sociologie. Eyskens zou er twee decennia later, in 1955, wel in slagen om het exclusief Nederlandstalige en nog altijd bestaande Centrum voor Economische Studiën op te richten.

Vooral Eyskens en in mindere mate Van Goethem zetten zich in het midden van de jaren 1930 tegelijk in voor initiatieven om te komen tot een Concentratie van alle rechtse en katholieke politiekmaatschappelijke krachten in Vlaanderen en neigden, net als de meeste van hun collega's, eerder naar het corporatisme dan naar het parlementarisme. Dat laatste gold zeker voor de Franstalige historicus Charles Terlinden, een van de prominente hoogleraren in de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen. Net zoals voor zijn collega's in de Nederlandstalige opleiding geschiedenis, waar hij ook doceerde, Emile Lousse en Léon Van der Essen. Ook het denken en handelen van de Lokerse notaris Prosper Thuysbaert, een studievriend van Van Dievoet en via die connectie sinds 1933 hoogleraar aan de Leuvense rechtsfaculteit, situeerde zich in de katholiek-corporatistische sfeer.

Van Goethem, een sleutelfiguur in de Leuvense School voor Politieke en Sociale Wetenschappen, speelde in de zomer van 1940 “een rol waarover tot nog toe weinig be-

kend is” bij de pogingen om een sociaal systeem tot stand te brengen op basis van “een nieuwe constitutionele orde” die was geënt op de Nieuwe Orde. Zijn rechtstreekse Leuvense collega’s Henri Velge en Carlo Verwilghen engageerden zich eveneens in dit verband. Pas “na de bevrijding zouden ook in Leuven de opvattingen over het corporatisme wijzigen”, concludeert Gerard. Dat belette niet dat “de belangstelling voor een geordend sociaal en economisch leven zou blijven”, weliswaar ont- daan van de Nieuwe Orde-connotatie van het corporatisme. Met name in de vorm van “bedrijfsorganisatie en ordening van het bedrijfs- leven”, die in de loop van de late jaren 1940 via “het overleg tussen werkgevers- en werkne- mersorganisaties een institutionele vertaling en een wettelijke verankering” kregen.

Van Goethem, die tijdens de Eerste Wereld- oorlog aan de Gentse Von Bissinguniversiteit had gestudeerd en enkele andere professo- ren liepen in het najaar van 1944 “even over de tong, maar de rector vond de geruchten zonder enige grond”. Die Leuvense rector was de in 1939 aangestelde Honoré Van Waeyenbergh, die in 1940 van mening was “dat het moeilijk zou zijn om onmiddellijk een regime op te leggen dat zou breken met de grondwettelijke instel- lingen, maar dat voorbereidingen voor een ‘ge- zond regime’ konden worden getroffen”. Voor de nieuw te vormen, autoritaire regering rond de monarchie had hij in 1940 “onder ande- ren Gaston Eyskens, Emiel Van Dievoet en Henri Velge” naar voor geschoven.

Er zou in dit verband ook kunnen worden gewezen op Zeger Van Hee, hoogleraar aan de rechtsfaculteit, die in de jaren 1930 kortstondig student was aan de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen, maar er verder niet bij betrokken was. In 1940 trad hij toe tot de Eenheidsbeweging van het VNV, waaruit hij onder druk van de academische overheid een jaar later ontslag nam. Hij werd ook even genoemd als ‘oor- logsburgemeester’ van Leuven en mocht

bij de heropening van de leergangen begin 1945 zijn colleges gedurende enige tijd niet hervatten. Het was een van de “slechts kleine rimpelingen”, zoals de auteur het noemt, die “de zuivering na de bevrijding teweeg bracht aan de universiteit”. Hopelijk krijgt het reilen en zeilen van de Leuvense alma mater en haar professoren tijdens de Tweede Wereldoorlog – in welke zin ook – voldoende aandacht als in 2025 de 60ste verjaardag wordt gevierd van de oudste academische instelling in het Nederlandse taalgebied.

De eerste twee decennia na de Tweede Wereldoorlog brachten uiteenlopende in- houdelijke en organisatorische vernieu- wingen, die het fundament legden voor de verdere verwetenschappelijking van de nog unitaire School voor Politieke en Sociale Wetenschappen, die tijdens het acade- miejaar 1963-1964 werd gesplitst in een aparte Nederlandstalige en een zelfstandige Franstalige entiteit. Dat ondanks het verzet van de meeste Franstalige professoren en van heel wat Vlaamse professoren die in beide taalstelsels doceerden. Vijf jaar later – na een heftige strijd om ‘Leuven Vlaams’ en de val van de regering Vanden Boeynants- De Clercq begin dat jaar – “aanvaardde de Franstalige sectie in september 1968 ten slotte toch de overheveling naar Ottignies”. Tegelijk met de eerste rectorverkiezing aan de ver- zelfstandigde Vlaamse katholieke univer- siteit in Leuven in 1971, werd dat jaar – als het resultaat van een hele reeks maatschap- pelijke en wetenschappelijke verschuivingen die op elkaar ingrepen – de Faculteit Sociale Wetenschappen opgericht. “De splitsing van de universiteit in de jaren 1960 heeft ten slotte aan de sociale wetenschappen in Leuven een institutionele zelfstandigheid gegeven die ze in Louvain-la-Neuve niet bezitten. Daardoor kon de nieuwe Leuvense faculteit in het Vlaamse weten- schappelijke landschap een voortrekkersrol spe- len”, zo besluit de auteur met enige fierheid. Emmanuel Gerard, die van 1991 tot 2017 do-

ceerde aan deze faculteit en er van 2003 tot 2010 decaan van was, heeft met *Een nooit voltooide geschiedenis* een historische monografie afgeleverd om u tegen te zeggen, waarin de Leuvense ontwikkelingen voortdurend worden gesitueerd tegen de achtergrond van een breed en aanhoudend wisselend historisch decor. Zijn (zelf)kritische en soms ironiserende toonzetting, zijn bijzonder toegankelijke schrijfstijl en zijn fijnzinnige typeringen van personen en toestanden maken het lezen van dit iets meer dan 200 bladzijden tellende boek tot een even boeiende en leerrijke als aangename bezigheid.